9 нчы сыйныф
Татар теле

Тема: **ь һәм ъ хәрефләренең дөрес язылышы. Сүзләрне кушып, сызыкча аша һәм аерым язу.**

Тест биремнәрен үтәгез

1. Орфография нәрсәне өйрәнә?

а) әдәби телдә дөрес язу нормалары һәм кагыйдәләре;

б) әдәби телдә дөрес сөйләү нормалары һәм кагыйдәләре;

в) авазларның язуда белдерелүен.

2. Татар телендә ничә сузык аваз хәрефе бар?

а) 8 б) 9 в) 10

3. Һ хәрефе языла торган рәтне билгелә.

а) .алык, .өкем, .икәя;

б) а.әң, да.и, .әйкәл;

в) мә.әббәт, и.тирам, .алат.

4. Хәрефләргә караганда авазлар саны кубрәк булган сүзне билгелә.

а) яшьлек

б) көньяк

в) бияләй

Нокталар урынына тиешле хәрефләрне куеп күчереп языгыз.

Төн утырып шагыйр. шигыр. язды,
Ак к.газ.гә тамды яш.ләре.
Тышта давыл иде; бертуктаусыз
Күк күкрәде, яшен яш.нәде. (М.Җәлил)

ъ хәрефе

нечкә әйтелешле сүздә ябык иҗек ахырында килгән *[къ]*, *[гъ]* тартыкларының катылыгын белдерә

игълан

[’] (һәмзә) тартыгын белдерә

Коръән

кушма сүзләрдә ***е***, ***ю***, ***я*** хәрефләре алдыннан килгәндә, **аеру билгесе** буларак кулланыла

кулъяулык

Ь хәрефе

нечкә әйтелешле сүздәге **[къ]**, **[гъ]** тартыклары кергән ябык иҗекне нечкәртә	*сәнгать*
иҗекне нечкәртә	*яшьлек*
алынма сүзләрдә тартыкны йомшарта	*февраль*
[’] (һәмзә) тартыгын белдерә	*мәсьәлә*
кушма сүзләрдә **е**, **ю**, **я** хәрефләре алдыннан килгәндә, аеру билгесе буларак кулланыла	*төньяк*

Күп нокталар урынына ь, ъ хәрефләрен куеп, сүзләрне күчереп языгыз һәм аларның язылышын аңлатыгыз.

Яш…лек, ал…бом, ал…япкыч, гар…ләнү, канәгат…, В…етнам, кор…ән, дик…кат…, гам…сез, портфел…, кул…язма, суд…я, бер…яклы, пул…с, мәг...лүм, мәс...әлә, гам..., юн...ле, пак..., шәфкат..., тугыз...еллык, мең...яфрак, шөгыл..., дәр...я, мыш...як, өч...яклы, канәгат..., п..еса, ниһаят..., иг...тибар, юп...-юеш

Кушма сүзләр ике сүзнең кушылып бер мәгънә белдерә башлаулары нәтиҗәсендә барлыкка килә. Кушма сүзләр **кушылып язылалар.**

Мәсәлән: ак+кош= аккош, өч+почмак= өчпочмак, бу+көн = бүген, кул+ язма = кулъязма, алма+ агач = алмагач, ак + Идел = Агыйдел

Парлы сүзләр антоним, синоним, аваздаш сүзләрне парлап, сүзләрне кабатлап ясала. Парлы сүзләр һәрвакыт **сызыкча аша язылалар.**

Мәсәлән: әти-әни, уен-көлке, бала-чага, биек-биек, көн-төн, аз-маз, юк-бар,рәт-рәт, барлы-юклы, зәп-зәңгәр

Тезмә сүзләр ике яки берничә сүздән тезелеп ясалалар. Бербөтен буларак, бер төшенчәне генә белдерәләр, бер генә сорауга җавап бирәләр. Тезмә сүзләр **аерым язылалар**.

Мәсәлән: кура җиләге – малина, бака яфрагы – подорожник, дәвам итә- продолжает, бал корты – пчела, җир җиләге – земляника.

1.Дәреслек белән эш. 28 нче күнегү (33 нче бит)
2.Биремнәрне үтәргә
1) бирелгән сүзләрдән туры килгәннәрен сайлап алып, кушма сүзләр ясарга:
Озын борынлы, боз вата торган, билгә бәйли торган бау, эз табучы, кояш чыгу ягы, таш күмер, кара төстәге җимеш.
2) түбәндәге ысул белән ясалган парлы сүзләргә мисаллар язарга:
Синоним парлы сүзләр:
Антоним парлы сүзләр:
Аваздаш парлы сүзләр:
Кабатлаулы парлы сүзләр:
3) түбәндәге тезмә сүзләр белән җөмлә төзергә:
мүк җиләге, күз карасы, бал корты, Кара диңгез, миләш чыпчыгы, хәбәр бирү, кәлтә елан.

Өй эше

ъ һәм ь хәрефләре кергән һәм кушма, парлы, тезмә сүзләрдән файдаланып , “Туган ягым табигате” темасына 8-10 җөмләдән торган инша язарга.